

BOMENKERKHOF **ENSCHEDÉ**

Verantwoording

Op 13 mei 2000 wordt de wijk Roombeek zwaar getroffen door een vuurwerkramp. Het opruimen van het gebied van zo'n 40 hectare kost jaren. In april 2008 is de herbouw van het Roombeek afgerond met de aanplant van meer dan honderd anna pauwlonia's en een bezoek van koningin Beatrix. Zes jaar na dit bezoek valt het doek voor de anna pauwlonia's van zo'n duizend euro per stuk. Tegenwoordig staan amberbomen op de Museumlaan, maar begint daar het doek alweer te vallen voor de jonge bomen. Net als andere bomen in Enschede en op het Roombeek bezwijken ze aan de gevolgen van het slechte bomenbeleid van de gemeente Enschede en de klimaatverandering. Om daar verandering in te brengen, hebben Anika Franke en Karin Vaneker van begin april tot 19 augustus 2021 gewerkt aan deze bomengids.

Iedereen weet wat een boom is, maar herkent u een boom in nood? Hopelijk kan deze gids u daarbij helpen.

ISBN

**A'j beum wilt zeen,
mō'j noar n bos hen goan.**
Enschedese uitspraak

Judith Schepers

The Doves Are Not What They Seem [2020]
judithart.nl

Wat is een stadsboom?

Van wieg tot graf gaat het leven van stadsbomen niet over rozen. Sinds jaar en dag worden in steden sterke bomen geplant. De meeste stadsbomen komen op kleine stukjes grond en tegen de stoeprand terecht. In steden is vruchtbare grond schaars en wordt aarde juist vervangen door onvruchtbaar bouwzand. Om de bestrating niet te ontwrichten, moeten stadsbomen overeind blijven tussen rioleringsbuizen, kabels, stoeptegels en beton. Voortdurend moeten ze uitlaatgassen, neergesmeten fietsen, grasmaaiers, strooizout, sigarettenpeuken en hondenurine kunnen overleven. En als de bestrating wordt opgebroken of de takken hangen de vuilniswagens in de weg, moeten stadsbomen een flinke amputatie van wortels en takken ondergaan.

De afgelopen jaren moeten stadsbomen steeds vaker extreme temperaturen kunnen overleven. Hitte, droogte, met tussendoor een weekje onder het vriespunt, maken het leven van stadsbomen steeds zwaarder. Als stadsbomen verzwakken worden ze gevoeliger voor ziekten en plagen.

Zo herken je een boom in nood

De aftakeling van bomen verloopt van zacht naar hard. Het aanmaken van nieuwe scheuten en bladeren op de stam is de laatste overlevingspoging.

- **Blad- of vruchtvlies**
- **Doorkijkbomen (kale kruinen & dode takken)**
- **Scheurtjes & scheuren in de bast**
- **Zonnebrand (houtschoolvlekken)**
- **Ziekten & plaaginsecten**
- **Houtrot (schimmels & paddestoelen)**
- **Bomen zonder bast**
- **Nieuwe scheuten & nieuw blad op de stam**

Hieke Luik

What comes around [2018]
hiekeluik.blogspot.com

Anna Paulowna

daar stond je dan
mooi te zijn
in miezerregen museaal
en flamboyant bij zonneschijn

jij en de rest
op een rij
met trompet en rammelzaad
herauten van het jaargetij

die lila lippen
in de lente
de jij zo uitbundig ventte

en in de herfst
zo dubbelslachtig was je wel
jouw lokkend klokkenspel

daar sta ik dan
pleng tranen
op de barre aarde waar straks
anderen zich vorsten wanen

de kneuterdijk
waar jij stond
werd nooit een rozenpaviljoen
jij aardde niet in vreemde grond

Ernst Bergboer, 2017

Museumlaan

Liquidambar styraciflua 'Worplesdon'

De amberboom groeit goed in het koude en natte klimaat van Noordwest-Europa.

Museumlaan

Carpinus betulus 'Fastigiata'

Op de haagbeuk kunnen meer dan tweehonderd soorten schimmels voorkomen die ziekten of houtrot kunnen veroorzaken.

Bamshoevelaan

Acer platanoides 'Cleveland'

De Noorse esdoorn: dé ideale stadsboom.

Bamshoevelaan

Gleditsia triacanthos 'Skyline'

De valse christusdoorn komt uit Noord-Amerika en groeit daar op natte, moerasachtige grond.

Anastassia Solovieva

Photo transfer on clay [2021]
askeramiek.com

Hoe herken je een boom in nood?

Bomen sterven niet van ouderdom, maar door invloeden van buitenaf. De aftakeling van stadsbomen is een proces dat verloopt van zacht naar hard. In het voorjaar en de zomer gedragen bomen zich abnormaal en laten bijvoorbeeld bladeren en onrijpe vruchten vallen. Kale kruinen en dode takken zijn het volgende stadium. De bast beschermt de boomstam tegen uitdroging, ziekten en insecten. Eronder zitten dunne lagen. Hout- en bastvaten die voedsel en water in de boom transporteren. Omdat de zon veel langer en feller schijnt dan een eeuw geleden, hebben stadsbomen veel last van hitte en droogte. Die veroorzaken zonnebrand en afsterving van bastweefsel. Scheuren in de bast, zwarte houtskoolvlekken en kale boomstammen: dan is de aftakeling compleet. Na beschadiging van het weefsel is de laatste overlevingspoging bomen het aanmaken van nieuwe scheuten en bladeren op de stam.

De overlevingsstrategie van bomen is gebaseerd op meer dan 250 miljoen jaar ervaring en onderlinge samenwerking. Samenwerken met stedelingen is lastig, in de stad staat een boom er meestal alleen voor.

Roomveldje

Aesculus hippocastanum

De kastanje is gevoelig voor bast schade door zonnebrand en wordt, sinds 2002, bedreigd door ziekten die scheuren in de bast veroorzaken.

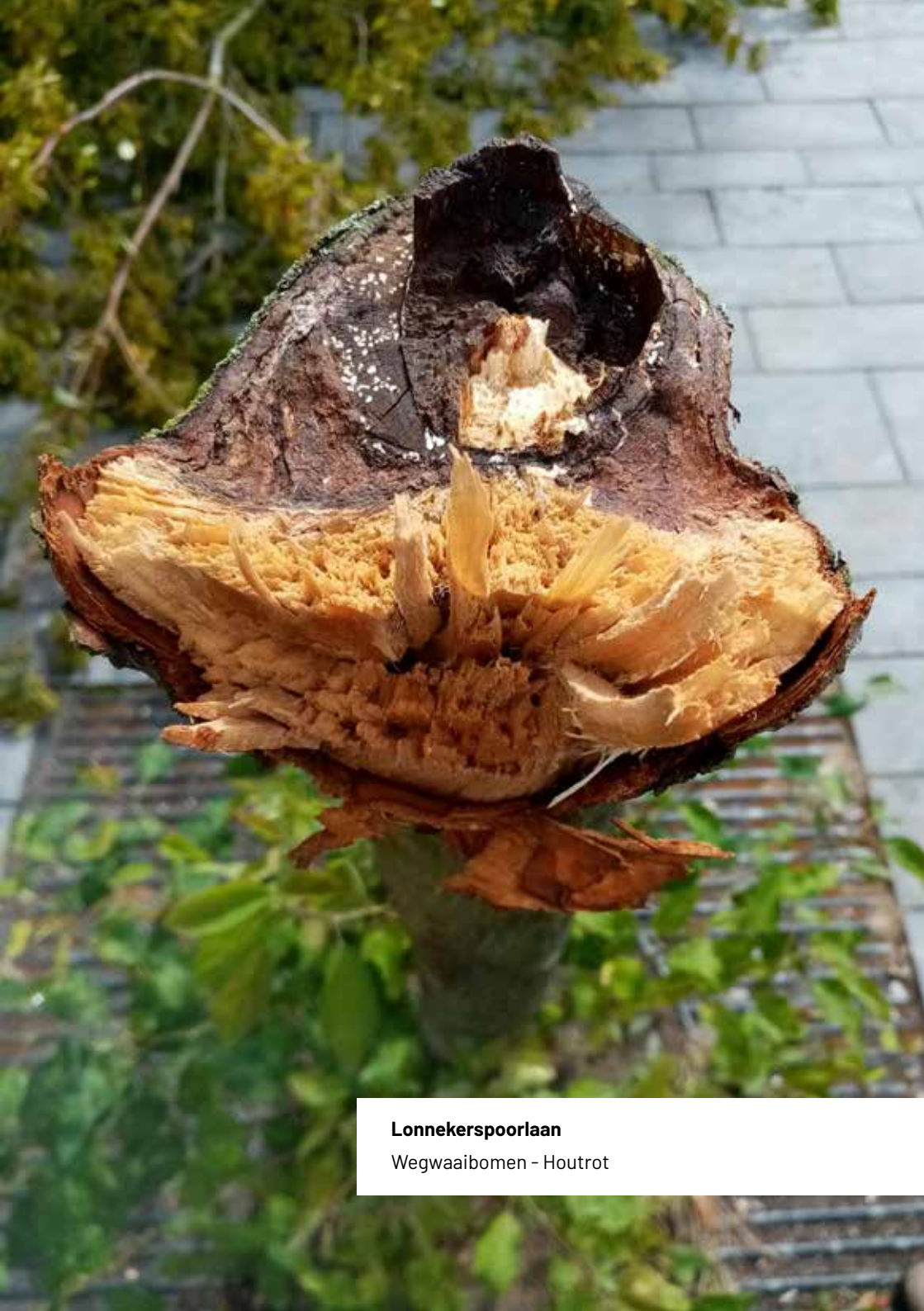
Monique Bosman

Installatie, detail [2015 - 2019]
moniquebosmanworks.nl

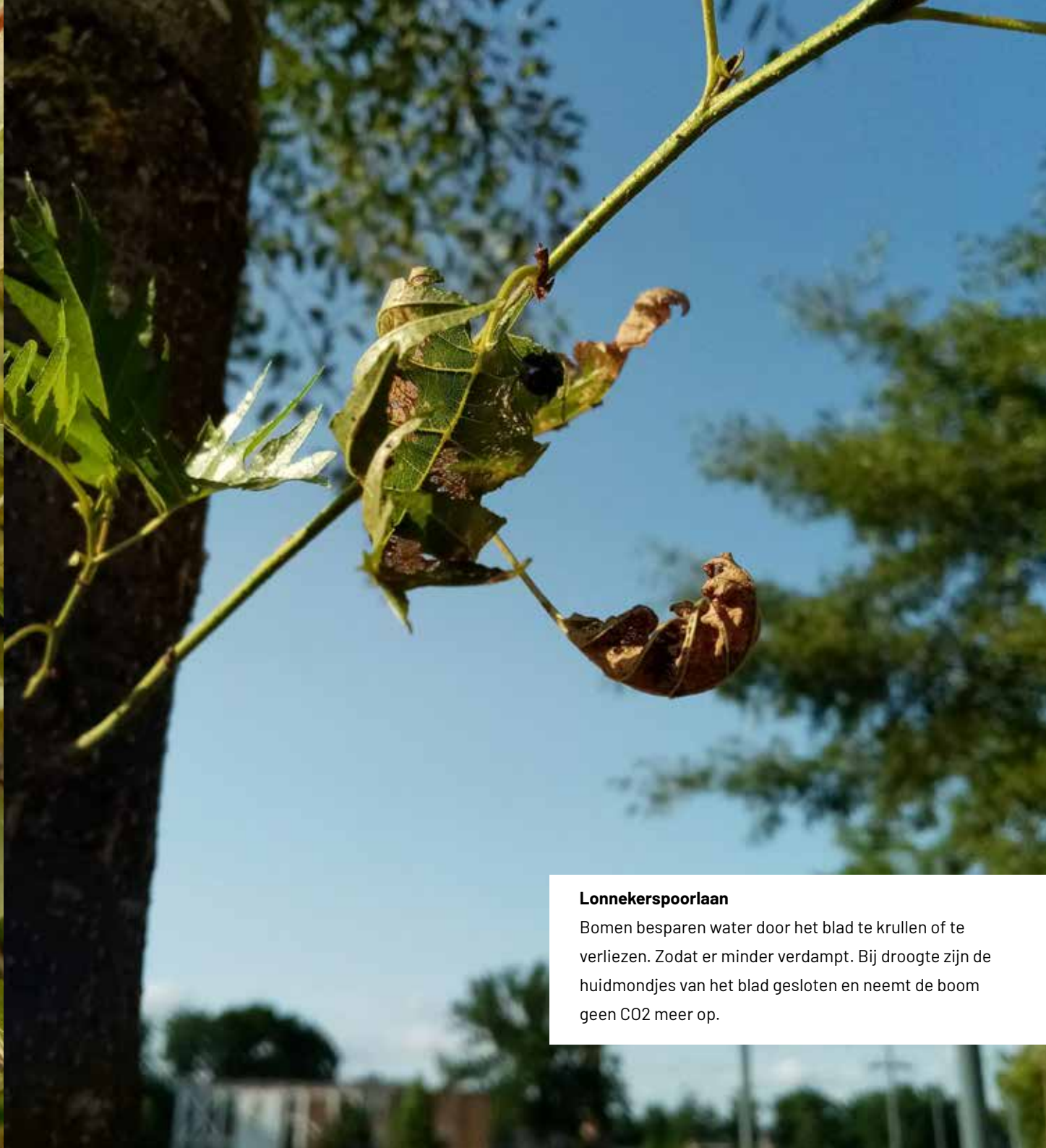

Schurinksweg

Houtrot wordt veroorzaakt door circa negenhonderd micro-organismen. De schimmels (zwammen) leven van dood of bijna dood hout. Op verzwakte boomstammen tasten ze de stam, takken en wortels aan.

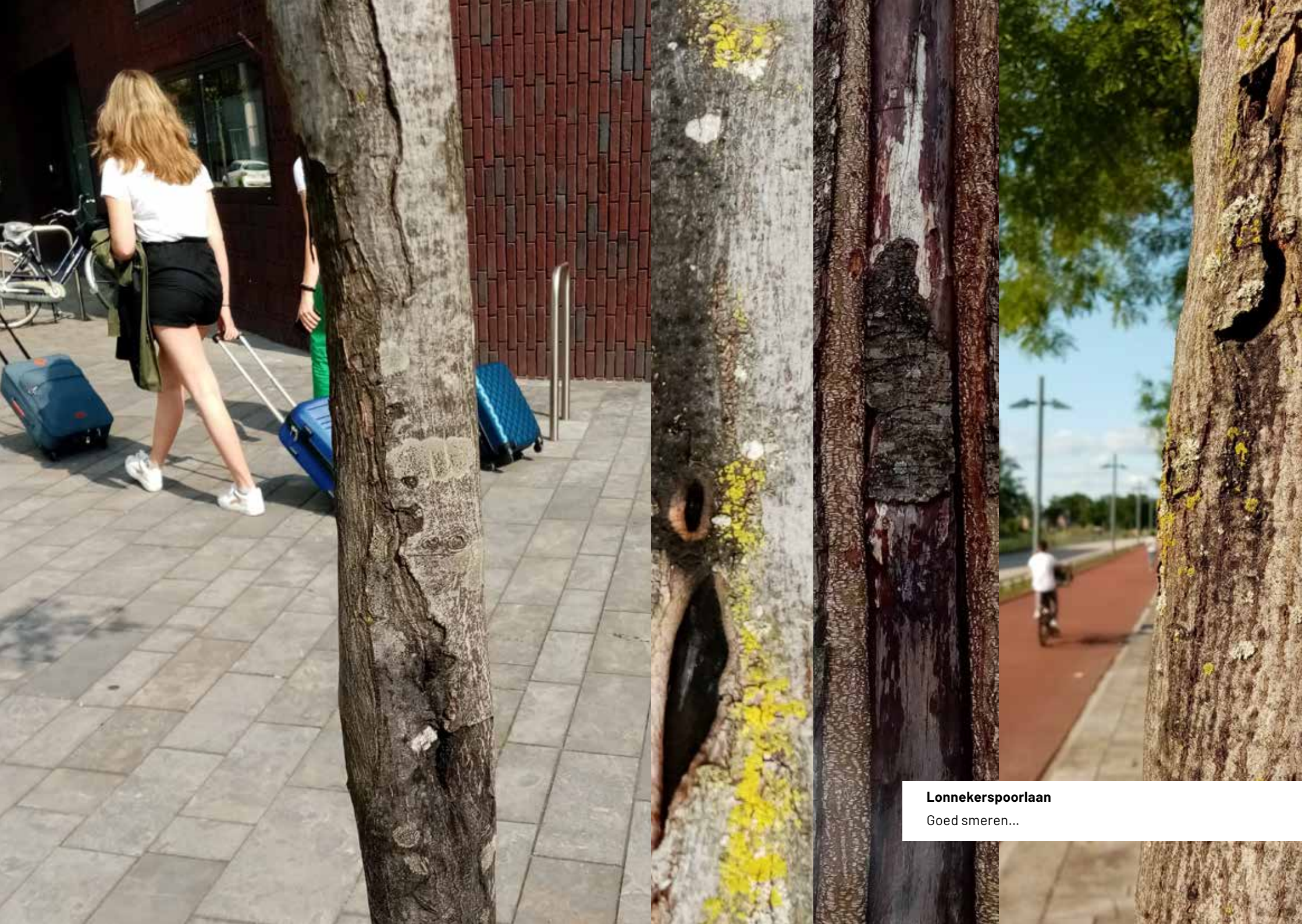

Lonnekerspoorlaan
Wegwaaibomen - Houtrot

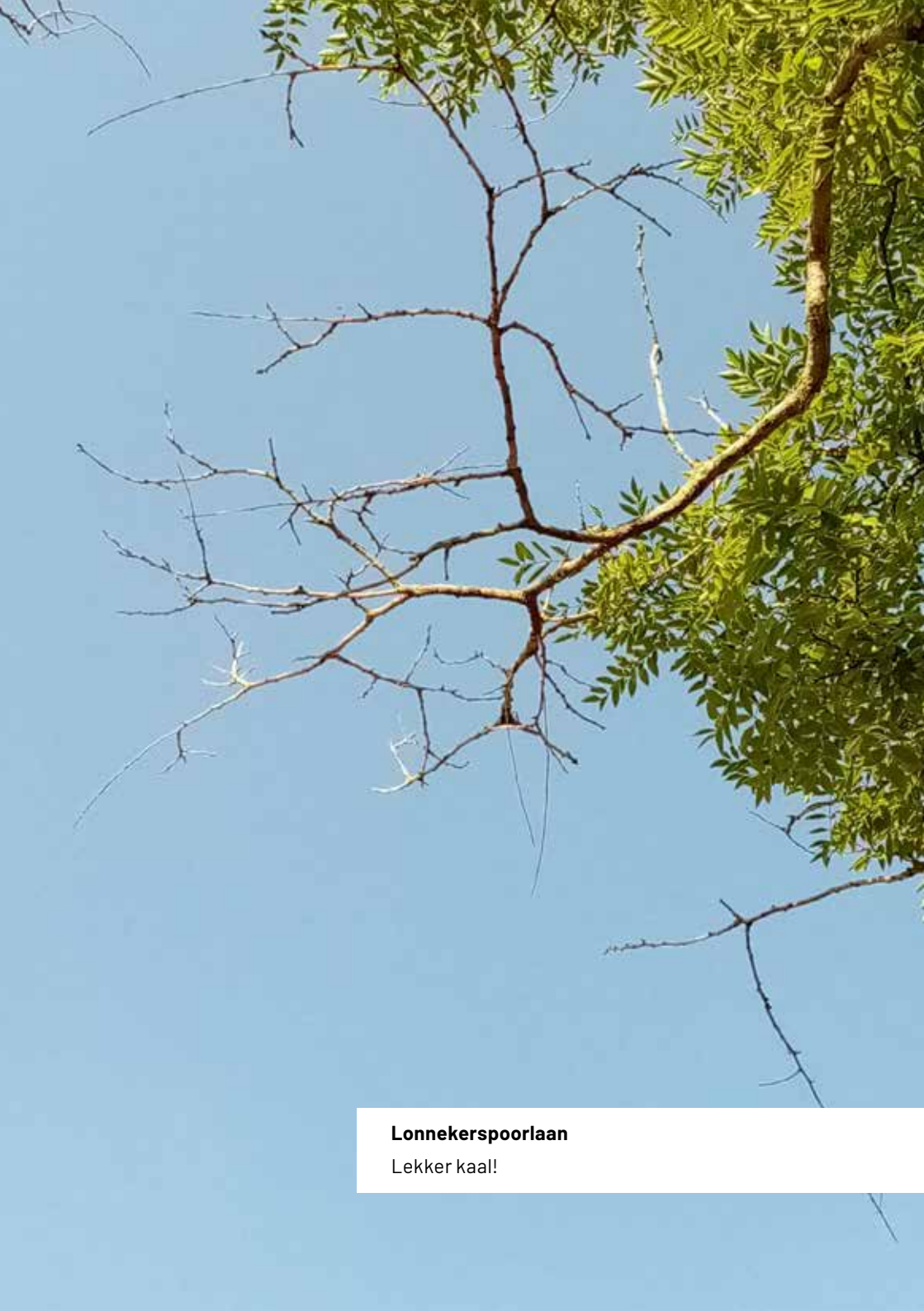
Lonnekerspoorlaan

Bomen besparen water door het blad te krullen of te verliezen. Zodat er minder verdampt. Bij droogte zijn de huidmondjes van het blad gesloten en neemt de boom geen CO₂ meer op.

Lonnekerspoorlaan

Goed smeren...

Lonnekerspoorlaan

Lekker kaal!

Stadsbomen leven samen met stoeptegels, beton, fietsen, afvalbakken, meetpalen en sigarettenpeuken.

Eenvoudiger leven en douchen?

In Black Cloud Water [2021] combineert Reinier Kranendonk creativiteit met duurzaamheid. Meer weten over het werk van de drijvende kracht achter Karnieland? weisreindier.nl

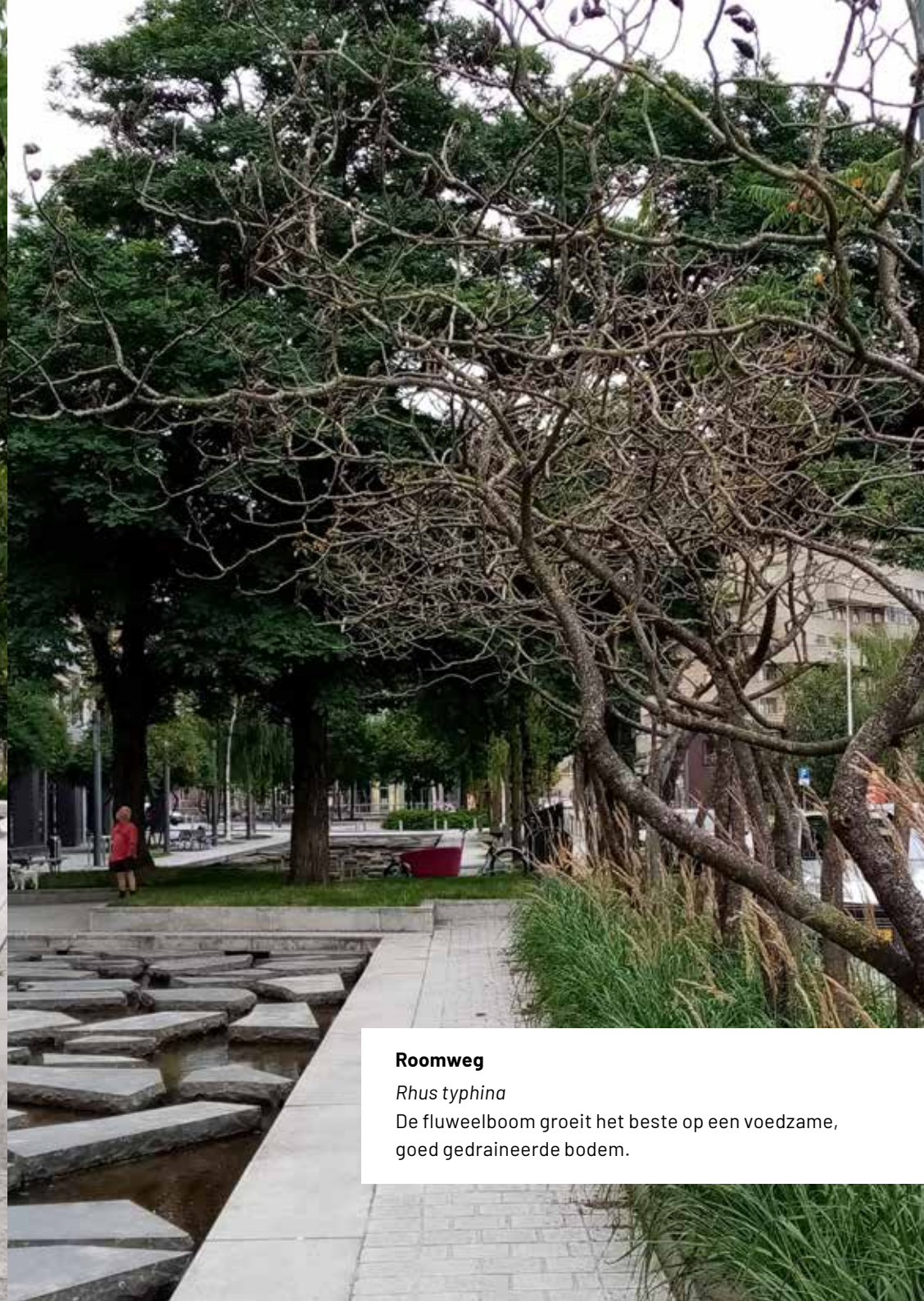
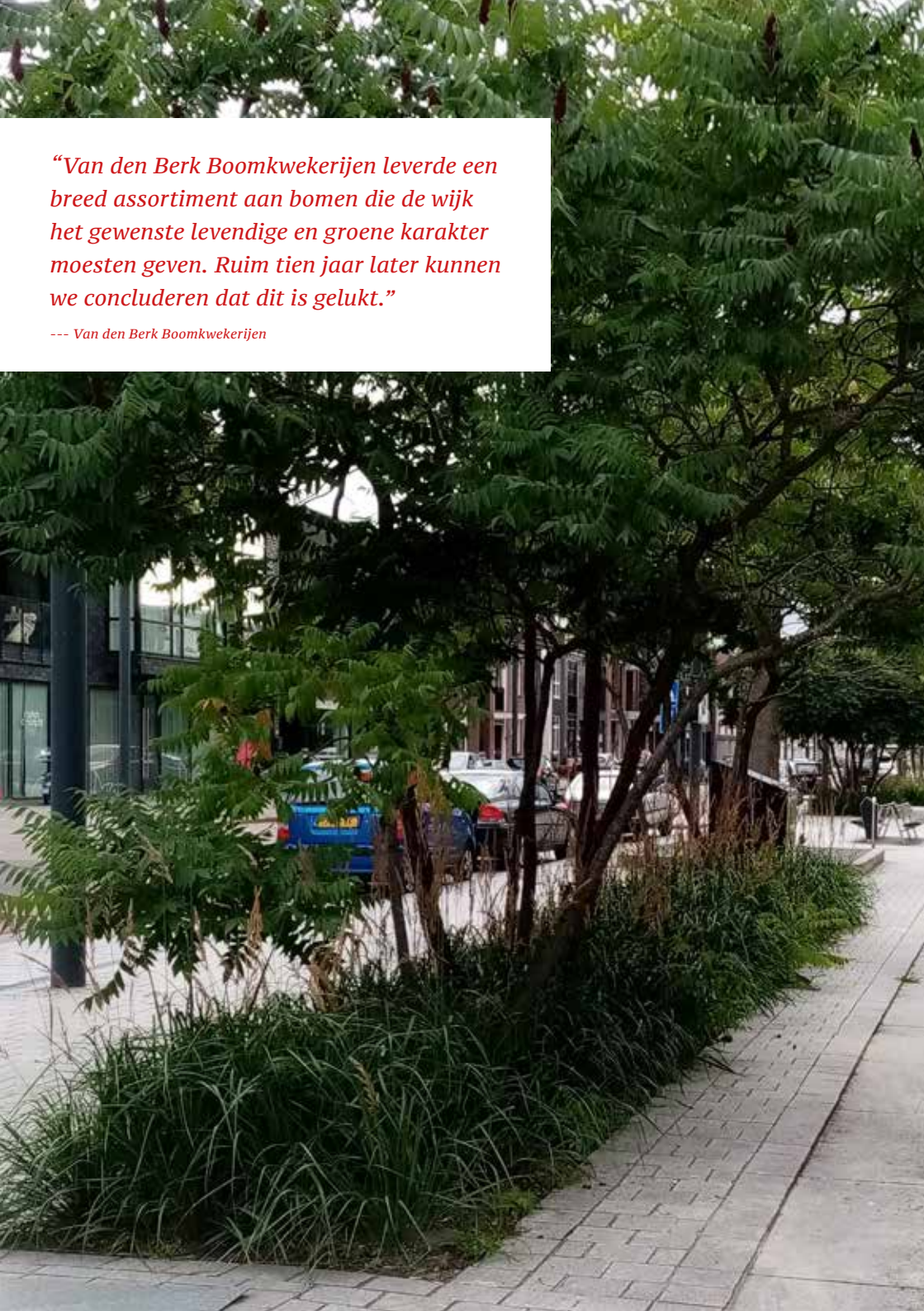
To do-red-het-klimaat-lijstje | Enschede aan zee

Kort douchen	tenzij het langer duurt
Biologische producten	tenzij te duur
Geen vlees	tenzij ik er zin in heb
Geen plastic verpakt voedsel	tenzij het toch zo is
Verwarming lager	tenzij ik het te koud vind
Met de fiets	tenzij het regent
Met de trein	tenzij de auto sneller is
Met het vliegtuig naar Phuket	ja...hoe moet je er anders komen
Eigen ego boven eco	tenzij, tenzij...
Luxepaardje voelt de noodzaak pas als het water voor de voordeur staat	
Zonnepanelen	nog geen tijd voor gehad

©Regine Hilhorst | Alleerentree2021

“Van den Berk Boomkwekerijen leverde een breed assortiment aan bomen die de wijk het gewenste levendige en groene karakter moesten geven. Ruim tien jaar later kunnen we concluderen dat dit is gelukt.”

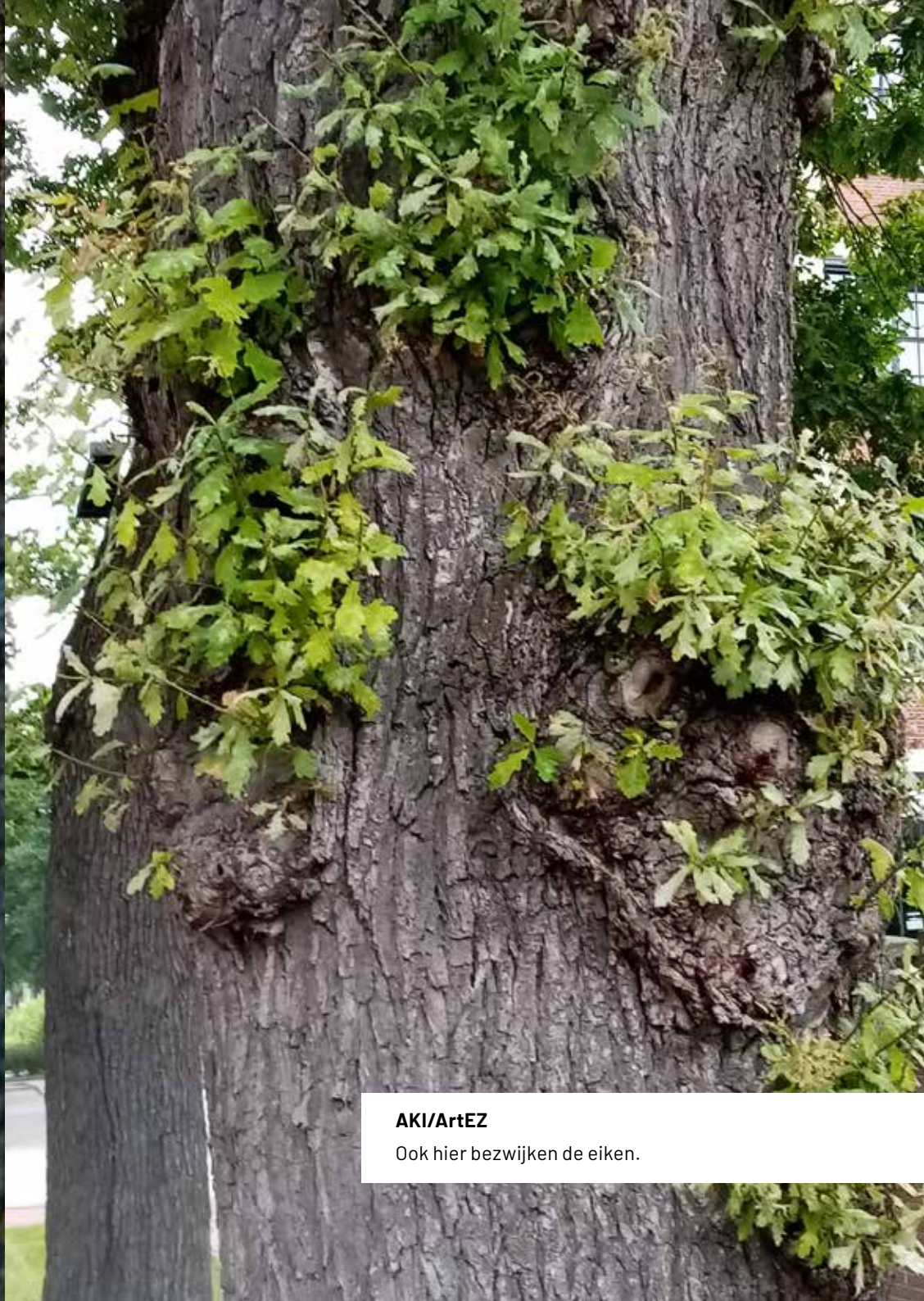
--- Van den Berk Boomkwekerijen

Roomweg

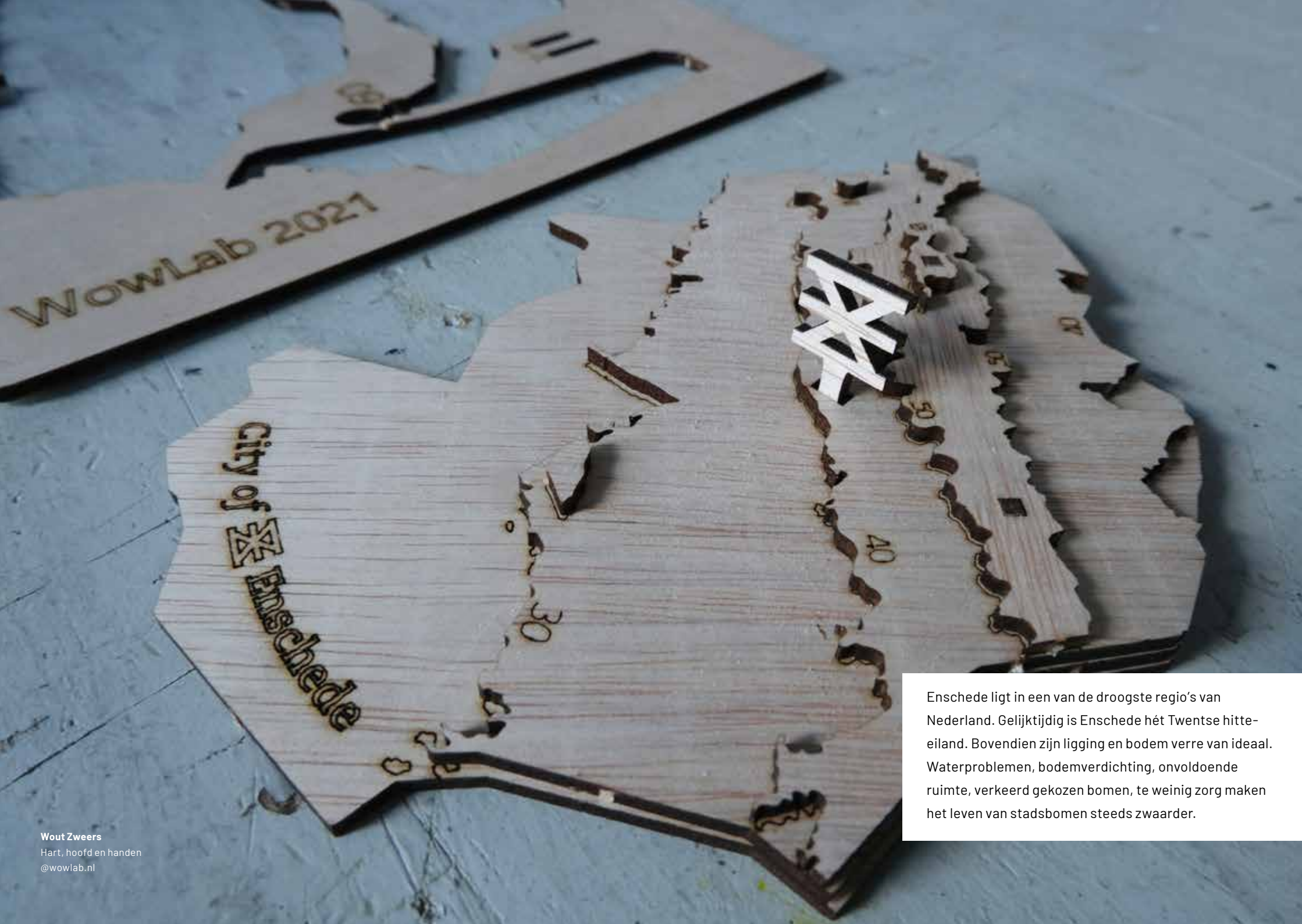
Rhus typhina

De fluweelboom groeit het beste op een voedzame, goed gedraineerde bodem.

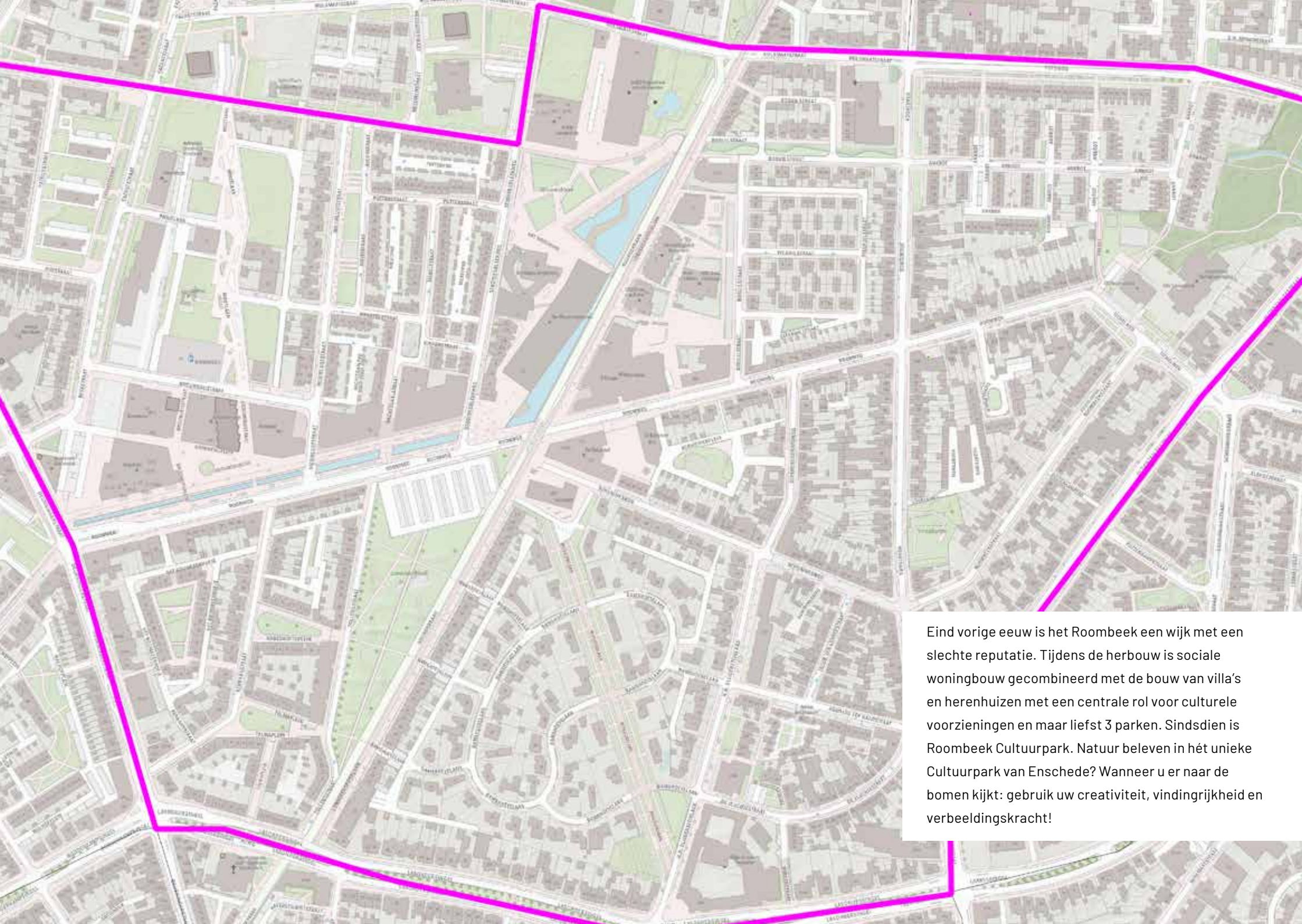

AKI/ArtEZ

Ook hier bezwijken de eiken.

Enschede ligt in een van de droogste regio's van Nederland. Gelijktijdig is Enschede hét Twentse hitte-eiland. Bovendien zijn ligging en bodem verre van ideaal. Waterproblemen, bodemverdichting, onvoldoende ruimte, verkeerd gekozen bomen, te weinig zorg maken het leven van stadsbomen steeds zwaarder.

Eind vorige eeuw is het Roombeek een wijk met een slechte reputatie. Tijdens de herbouw is sociale woningbouw gecombineerd met de bouw van villa's en herenhuizen met een centrale rol voor culturele voorzieningen en maar liefst 3 parken. Sindsdien is Roombeek Cultuurpark. Natuur beleven in hét unieke Cultuurpark van Enschede? Wanneer u er naar de bomen kijkt: gebruik uw creativiteit, vindingrijkheid en verbeeldingskracht!

kump
wel goed
zegt u?

Als sprake is van verwonding
of stress maken bomen water-
loten aan op de stam.

Waterloten

Wanneer sprake is van verwonding of stress
maken bomen op de stam waterloten aan.

vroeger zeiden ze dat de wortels misschien wel net zo gro

5. WAREN ALS DE KRIJG. NIJ DENKEN WEDAT DE WORTELS MISSCHIEEN NOG WEL VEEL GROTER KUNNEN WORDEN EN OOR IN VER-

Bomen leven van het water en de voedingsstoffen in de bodem. Hoe armer of droger de bodem hoe meer ruimte de boomwortels nodig hebben om voedsel en water te vinden.

Coos felder berg
3 eiken en ze lijken uit
de vete samen één kerk.
het hele bergje zit vol van de
wortels.

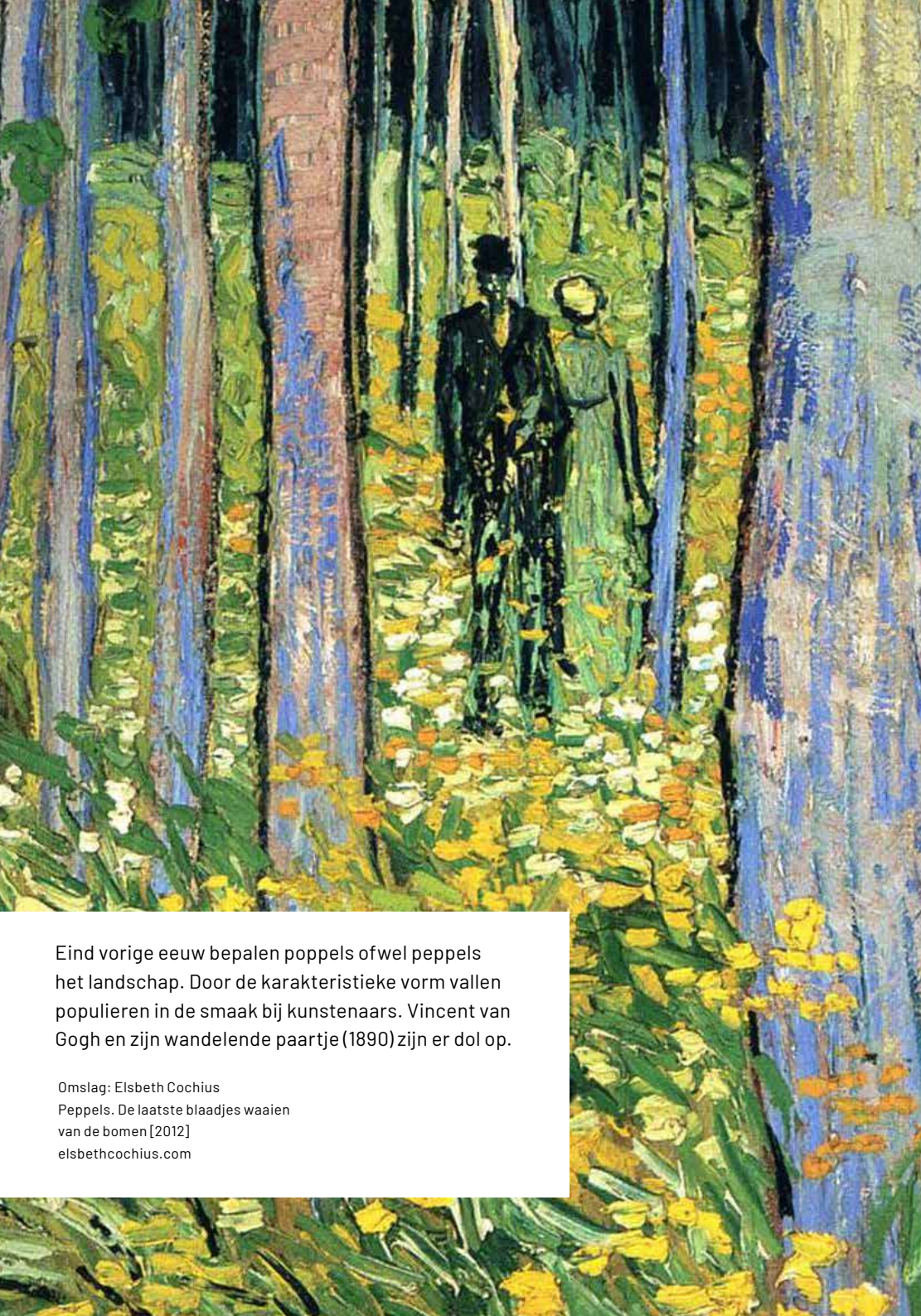
van onder zit l...
wortels, dat
Bereij. Als...
Stellen ze...
de grond, golven in de...

Loes Landsman
Augustus 2021
loeslandsman.exto.nl

BINDING STAAN MET HET WORTELGESTEL VAN BOHLEN VERDER OP.

Het werk van Jelle de Graaf
in de tuin van Studio Complex
© 1Twente

Eind vorige eeuw bepalen poppels ofwel peppels het landschap. Door de karakteristieke vorm vallen populieren in de smaak bij kunstenaars. Vincent van Gogh en zijn wandelende paartje (1890) zijn er dol op.

Omslag: Elsbeth Cochius
Peppels. De laatste blaadjes waaien
van de bomen [2012]
elsbethcochius.com

*Bomenkerkhof Enschede is onderdeel van de Allée-Rentrée Tour 2021.
Van 19 augustus t/m 20 september 2021 zijn de ramen, tuinen en balkons
in Enschede omgetoverd tot alternatief museum.*

*Door gratis en op vrijwillige basis Allée Rentrée en Bomenkerkhof Enschede
te realiseren, wordt de aandacht gevestigd op het gebrek aan zorg en
ondersteuning voor kunstenaars en bomen. Want kunstenaars en bomen
zijn beeldbepalend voor Enschede. Samen met inwoners de stad levendig
houden en toekomstbestendig maken! Welkom bij Allée Rentrée.*

